

ỦY BAN NHÂN DÂN HUYỆN HOÀI ĐỨC
TRƯỜNG THCS YÊN SỞ

SÁNG KIẾN KINH NGHIỆM

*Nâng cao hiệu quả dạy - học lịch sử
qua hình thức tổ chức cho học sinh tham quan
thực tế ở trường THCS Yên Sở.*

Lĩnh vực/môn : Lịch sử

Cấp học : THCS

Tác giả : Chu Thị Hồng

Đơn vị công tác: Trường THCS Yên Sở

Chức vụ: Giáo viên

NĂM HỌC 2022 - 2023

MỤC LỤC

Stt	Nội dung	Trang
1	I. ĐẶT VẤN ĐỀ	1
	1.1. Lý do chọn đề tài	1
	1.2. Mục đích nghiên cứu	2
	1.3. Đối tượng nghiên cứu	2
	1.4. Phương pháp nghiên cứu	2
2	II. GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ	
	2.1. Cơ sở lý luận	3
	2.2. Cơ sở thực tiễn	3
	2.3. Các biện pháp	4
	2.4 Tính mới, tính sáng tạo	15
	2.5 Kết quả đạt được	15
3	III. KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ	16
4	IV. TÀI LIỆU THAM KHẢO	17

PHẦN I. ĐẶT VẤN ĐỀ

1.1. Lý do chọn đề tài.

Lâu nay, bộ môn Lịch sử trong trường THCS vẫn bị coi là môn phụ, khô khan nhiều sự kiện, khó nhớ nên học sinh lười học, chán học, thụ động trong học tập bộ môn Lịch sử. Một phần nguyên nhân dẫn đến tình trạng học sinh lười học, chán học, sợ học bộ môn Lịch sử vì cách dạy học áp đặt, khô khan, yêu cầu học sinh phải thuộc kiến thức lịch sử một cách máy móc của giáo viên, và cùng với thời gian cả xã hội chịu ảnh hưởng với dịch bệnh COVID - 19, thì học sinh học môn này lại càng thêm khó khăn hơn trước, kết quả việc “học chay”, “dạy chay” “đọc chép” “học vẹt” phương pháp cũ cô nói trò nghe.

Bộ môn Lịch sử có vai trò và ý nghĩa quan trọng đối việc giáo dục thế hệ trẻ. Qua học môn Lịch sử học sinh hiểu biết về quá khứ, hướng về cội nguồn dân tộc đất nước và địa phương, giáo dục cho học sinh THCS lòng tự hào, ý thức bảo tồn và phát huy các giá trị truyền thống, từ đó nâng cao ý thức trách nhiệm của mình đối với quê hương đất nước.

Nếu như trước đây việc truyền thụ kiến thức là nhiệm vụ quan trọng và đòi hỏi người dạy phải đóng vai trò chủ đạo tận dụng hết mọi năng lực của mình để giúp học sinh hiểu vấn đề bằng phương pháp thuyết giảng là chính thì nay phương pháp này không hợp lý trong chương trình sách giáo khoa mới ở từng bộ phận. Chương trình học ở các bậc học để áp dụng phương pháp dạy học mới lấy học sinh làm trung tâm, học sinh đóng vai trò chủ đạo trong giờ học thì người thầy, người giáo viên phải đổi mới phương pháp dạy học. Điều đó thôi thúc tôi buộc phải tìm ra những phương pháp, hình thức dạy học mới trong dạy học lịch sử phù hợp với yêu cầu thực tiễn, phù hợp với yêu cầu phát triển chung của nhân loại và nhất là nâng cao hiệu quả dạy-học môn lịch sử trong nhà trường. Chỉ có tìm hiểu lịch sử qua những hoạt động thực tiễn, học phải đi đôi với hành mới đạt hiệu quả cao, mới khắc sâu kiến thức và gây hứng thú cho học sinh. Chính vì vậy tôi đã mạnh dạn áp dụng một cách làm nhằm nâng cao hiệu quả của việc dạy và học lịch sử để việc “học” phải thực sự gắn liền với việc “hành”. Lý thuyết đi đôi với thực tiễn. Đó là tổ chức tham quan thực tế lịch sử ngoài giờ cho học sinh

Từ thực tế áp dụng hình thức dạy học này, tôi đã rút ra một số kinh nghiệm và đúc kết thành biện pháp “*Nâng cao hiệu quả dạy - học lịch sử qua hình thức tổ chức cho học sinh tham quan thực tế ở trường THCS Yên Sở*”.

1.2. Mục đích nghiên cứu

Nâng cao hiệu quả dạy và học môn Lịch sử ở trường THCS Yên Sở bằng các hoạt động trải nghiệm cho học sinh.

1.3. Đối tượng nghiên cứu

- Hình thức trải nghiệm thăm quan thực tế trong dạy học lịch sử tạo hứng thú cho học sinh trường THCS Yên Sở – Hoài Đức - Hà Nội.
- Thời gian nghiên cứu năm học 2022 - 2023 đến nay.

1.4. Phương pháp nghiên cứu

- Phương pháp nghiên cứu tài liệu.
- Phương pháp so sánh, đối chiếu, thống kê kết quả trước và sau thực nghiệm.
- Phương pháp nêu ví dụ.
- Phương pháp phân tích, tổng hợp.

PHẦN II. GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ

2.1. Cơ sở lí luận

Hiện nay, đổi mới phương pháp giảng dạy nói chung và đổi mới phương pháp dạy học trong bộ môn Lịch sử nói riêng theo hướng phát triển năng lực học sinh là một yêu cầu cấp thiết của ngành giáo dục và nhất là thời kỳ COVID - 19 dạy online với công nghệ 4.0.

Xu hướng giảng dạy trước khi đổi mới phương pháp lấy người học làm trung tâm thì chủ yếu giáo viên thuyết trình trên lớp, học sinh nghe và ghi chép. Kèm một vài tranh ảnh minh họa, đồ dùng trực quan nghèo nàn và chưa thực sự gây ấn tượng mạnh, chưa khắc sâu kiến thức cần nhớ cho các em và chưa thực sự hiệu quả.

Để nâng cao chất lượng toàn diện nền giáo dục nói chung, chất lượng môn Lịch sử nói riêng, giáo viên cần phải biết đa dạng hóa các hình thức tổ chức dạy học. Tổ chức trải nghiệm sáng tạo chính là cơ hội để học sinh được khám phá, tìm tòi, bộc lộ khả năng huy động kiến thức, kĩ năng giải quyết các vấn đề gắn với cuộc sống, mở rộng không gian nhà trường ra ngoài khuôn khổ lớp học

Hoạt động trải nghiệm sáng tạo hiện không còn là xu hướng hay một nội dung cần khuyến khích trong giáo dục mà đã trở thành bắt buộc với một số môn học đặc thù sau khi Dự thảo Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể được Bộ Giáo dục và Đào tạo công bố ngày 12/4/2017. Thông qua hoạt động trải nghiệm sáng tạo người học có cơ hội tiếp cận thực tiễn kiểm nghiệm các kiến thức mang tính lí thuyết sách vở hình thành các kĩ năng nhờ đó ghi khắc lâu hơn sâu hơn những điều được học được dạy trên lớp. Ở các quốc gia phát triển có nền tảng lí luận giáo dục sâu sắc cơ sở vật chất điều kiện phù hợp đặc biệt có triết lí và sự coi trọng giáo dục học trải nghiệm sáng tạo là một cấu phần quan trọng trong chương trình giáo dục và được thực hiện từ rất sớm thậm chí ngay từ tuổi nhà trẻ mẫu giáo. Ở nước ta do có nhiều khó khăn hạn chế khách quan và chủ quan việc tổ chức hoạt động trải nghiệm sáng tạo cho người học các lứa tuổi khác nhau chưa được quan tâm đúng mức chưa xây dựng được các mô hình chương trình cụ thể

2.2. Cơ sở thực tiễn

Từ thực trạng nêu trên, qua nghiên cứu tìm tòi và trao đổi học tập kinh nghiệm với bạn bè đồng nghiệp cùng bộ môn Lịch Sử và từ bản thân tôi là giáo viên giảng dạy lâu năm có thể đúc rút được một số kinh nghiệm và áp dụng hình thức tham quan thực tế vào thực hiện một tiết dạy lịch sử. Các em được nghe, được nhìn thấy, được trao đổi, được tìm tòi khám phá. Sau đó các em thực hành thuyết trình tại chỗ những hiểu biết của mình về những di tích, quay phim chụp

ảnh và được nghiệm thu đánh giá bằng bài khảo sát. Qua đó thấy được thái độ học sinh phấn khởi vui tươi, yêu thích môn học đưa môn học Lịch sử lên một tầm mới và học sinh là người chủ động khám phá tri thức. Học sinh biết trân trọng thành quả và kế thừa, phát huy mà cha ông ta đã gây dựng và gìn giữ. Và hình thức tổ chức dạy học bằng tham quan thực tế các di tích lịch sử để dạy học Lịch sử địa phương là hình thức tổ chức dạy học có tính mới, được triển khai, áp dụng hiệu quả cho bộ môn Lịch sử, phân môn Lịch sử địa phương cho học sinh THCS Yên Sở.

Chúng ta ai cũng tự hào và mong ước được đặt chân đến với những danh lam thắng cảnh, những di tích lịch sử của địa phương mình, nhất là đối với các em học sinh ít có điều kiện được đi tham quan thực tế. Thấu hiểu nguyện vọng chính đáng của các em, tôi đã đề xuất với lãnh đạo và nhận được sự đồng tình ủng hộ. Song với lượng thời gian không cho phép, nên trong đề tài này tôi chỉ thực hiện ở nội dung cho học sinh tham quan thực tế một số di tích lịch sử

2.3. Các biện pháp tiến hành

Bước 1: Giáo viên lên kế hoạch, xác định nội dung kiến thức.

Trước khi tiến hành cho học sinh đi tham quan thực tế, giáo viên phải lên kế hoạch tiết học, cung cấp kiến thức cơ bản cho học sinh về các di tích lịch sử nơi các em sẽ đến theo lịch trình thứ tự, những kiến thức cụ thể sau:

Lịch sử nghìn năm rực rỡ của Hoàng Thành Thăng Long

Xuất phát từ Chiếu dời đô của vua Lý Thái Tổ vào năm 1010, kinh thành chính thức dời về Thăng Long (tên trước đó là Đại La) và các công trình dần được xây dựng. Trong đó nổi bật nhất là đại công trình hoàng thành với mô hình “Tam trùng thành quách”.

Theo đó thành gồm có 3 vòng: La thành, Hoàng thành, Tử cấm thành. Giữa La Thành và Hoàng thành là nơi sinh sống của người dân, vòng trong cùng là nơi sinh sống của vua và gia đình hoàng gia.

Hoàng thành Thăng Long là quần thể di tích gắn với lịch sử kinh thành Thăng Long Hà Nội. Công trình kiến trúc đồ sộ này được các triều vua xây dựng trong nhiều giai đoạn lịch sử và trở thành di tích quan trọng bậc nhất trong hệ thống các di tích Việt Nam.

Tháng 12/2002, các chuyên gia đã tiến hành khai quật trên tổng diện tích 19.000m² tại trung tâm chính trị Ba Đình – Hà Nội. Cuộc khai quật khảo cổ học lớn nhất Việt Nam và của cả Đông Nam Á này đã phát lộ những dấu vết của Hoàng thành Thăng Long trong tiến trình lịch sử trải dài 13 thế kỷ với các di tích và tầng văn hóa chồng xếp lên nhau.

Những dấu vết kiến trúc độc đáo cùng hàng triệu hiện vật quý giá đã phần nào tái hiện lại quá trình lịch sử trải dài từ thời kỳ Bắc thuộc dưới ách đô hộ của nhà Tùy và nhà Đường (thế kỷ VII đến thế kỷ IX), xuyên suốt các triều đại: Lý, Trần, Lê, Mạc và Nguyễn (1010-1945).

❖ **Những điểm thăm quan tại Hoàng thành Thăng Long**

***Kỳ đài - cột cờ Hà Nội huyền thoại**

Được xây dựng vào năm 1812, kỳ đài có kết cấu gồm 3 phần chính: chân đế, vọng canh và phần thân cột cao hơn 18m. Hiện nay, kỳ đài hướng ra đường Điện Biên Phủ với cảnh quan rợp bóng xanh của hàng cây xà cừ cổ thụ.

Cột cờ Hà Nội

Nếu đến tham quan Hoàng Thành Thăng Long, bạn nhất định phải đặt chân đến kỳ đài để chiêm ngưỡng kỳ đài - phần hiếm hoi của Hoàng Thành còn nguyên vẹn nhất tính đến ngày nay.

***Đoan Môn**

Đoan Môn là cánh cổng trong cùng (và cuối cùng) dẫn thẳng vào khu vực Tử Cấm Thành. Hiện nay khu vực vẫn duy trì được hiện trạng tương đối tốt và là địa điểm check in không thể bỏ qua khi đến Hoàng Thành Thăng Long.

Doan Môn tại Hoàng Thành Thăng Long

Doan Môn có kết cấu hình chữ U, được làm bằng đá, chiều ngang khoảng 46m, có tổng cộng 3 cửa vòm. Trong đó, cửa lớn nhất chính giữa là lối đi dành riêng cho vua, 2 cửa hai bên dành cho hoàng tộc và triều thần ra vào cung cấm. Phía trên cửa cổng là vọng lâu với chức năng bố trí lính canh trông giữ cổng.

***Điện Kính Thiên**

Điện Kính Thiên chính là trung tâm của khu di tích. Có thể hình dung sự bố trí tầng lớp từ trong ra ngoài theo thứ tự sau: Điện Kính Thiên - Doan Môn - Kỳ đài.

Dù đã bị hư hại nhiều nhưng sự uy nghiêm, tráng lệ của điện vẫn còn được người xưa nhớ đến với những chi tiết như: cột gỗ lim rất lớn có chu vi bằng một người ôm (Chuyến đi Bắc Kỳ năm Ất Hợi, Trương Vĩnh Ký).

Lối vào Điện Kính Thiên

Điểm nổi bật nhất của Điện Kính Thiên là các tuyệt tác điêu khắc trên đá, tiêu biểu cho thời Lê Sơ. Bạn có thể dễ dàng bắt gặp đôi rồng châu được chế tác tinh xảo trên đá xanh với phần thân đầy đặn, uốn lượn mềm mại, đầu ngẩng cao, miệng ngậm ngọc, mắt to tròn.

Cận cảnh nét chạm trổ tinh xảo trên đôi rồng châu ở bậc thang dẫn lên Điện Kính Thiên

***Tĩnh Bắc Lâu**

Phía sau Điện Kính Thiên là Tĩnh Bắc Lâu (hay còn được gọi là Hậu Lâu). Nhiều người cho rằng sự hiện diện của công trình này mang ý nghĩa phong thủy giữ gìn sự bình yên trong khu vực. Cũng có ý kiến khác cho rằng Tĩnh Bắc Lâu là nơi trú ngụ của cung tần trong đoàn tùy tùng của vua ngày xưa.

Tĩnh Bắc Lâu nhìn từ trên cao

Tòa nhà sơn vàng, mái ngói, có tổng cộng 3 tầng với kiến trúc Đông - Tây kết hợp rất độc đáo. Nhờ được xây dựng theo hướng Nam với tường dày nên Tĩnh Bắc Lâu luôn giữ được sự thông thoáng, mát mẻ vào mùa hè và ấm áp vào mùa đông. Tầng trên cùng với các cửa sổ lớn, giúp dễ dàng quan sát xung quanh, thích hợp cho việc ngắm cảnh.

***Cửa Bắc**

Thời Nguyễn cho xây dựng tổng cộng 5 cổng thành, một trong số đó còn sót lại đến ngày nay chính là Cửa Bắc. Dấu vết thời gian còn lưu lại trên bề mặt cửa với hai vết đại bác do quân Pháp bắn vào.

Cửa Bắc của Hoàng Thành Thăng Long

Hiện nay, Cửa Bắc còn là nơi thờ tự của Hoàng Diệu và Nguyễn Tri Phương - hai vị tổng đốc nhà Nguyễn đã hy sinh thân mình bảo vệ cửa thành đến giây phút cuối cùng.

***Nhà D67**

So với các di tích của Hoàng Thành Thăng Long thì khu vực nhà D67 được xem là có tuổi đời trẻ nhất khi được xây dựng vào năm 1967. Đây từng là nơi làm việc của Đại tướng Võ Nguyên Giáp, đại tướng Văn Tiến Dũng và cũng là nơi diễn ra nhiều cuộc họp quan trọng của Bộ Chính trị và Quân ủy trong giai đoạn chống Mỹ cứu nước.

Hiện trạng của Nhà D67 thời hiện đại

Đến tham quan nhà D67, bạn sẽ bắt gặp vật dụng quen thuộc vẫn được bảo tồn đến ngày nay như bản đồ, bàn ghế, điện thoại... Khung cảnh hoài cổ gắn liền với những sự kiện lịch sử quan trọng khiến chúng ta nhớ về thời kỳ hào hùng của dân tộc.

***Khu khảo cổ số 18 Hoàng Diệu**

Khu khảo cổ số 18 Hoàng Diệu được phát hiện trong đợt khai quật vào tháng 12 năm 2002, được chia thành 4 khu vực chính. Điểm đặc biệt thú vị của công trình chính là di tích xếp chồng lên nhau khá liên tục, tương ứng với các thời kỳ: Đại La -> Đinh -> Tiền Lê -> Lý -> Trần -> Hồ -> Nguyễn.

Khu khảo cổ số 18 Hoàng Diệu

Bước 2 : Xác định phương pháp tiến hành, mục đích yêu cầu đối với học sinh khi tham quan thực tế.

- Yêu cầu học sinh điều tra khảo sát thực nghiệm thực tế, nghe thuyết minh, quan sát và thu thập thông tin bằng cách: ghi chép hoặc ghi âm, quay phim chụp ảnh, vẽ phác họa lại... trao đổi, liên hệ, nêu nhận xét cá nhân hoặc nhóm.
- Học sinh có thêm hiểu biết về di tích lịch sử địa phương, hình thành các kỹ năng và nhận thức được mối liên hệ giữa lịch sử địa phương và lịch sử dân tộc. Có thái độ trân trọng và tự hào, giữ gìn và phát huy giá trị truyền thống của quê hương.

Bước 3: Đánh giá kết quả hoạt động tham quan thực tế :

Sau khi học sinh hoàn thành chuyến đi, giáo viên yêu cầu các em viết bài thu hoạch bằng câu hỏi: ***Qua chuyến tham quan thực tế di tích lịch sử Hoàng thành Thăng Long, Em hãy trình bày những kiến thức mà em đã thu thập được trong chuyến đi? Từ đó bản thân em có trách nhiệm gì trong việc giữ gìn, phát huy di tích lịch sử địa phương mình?***

Học sinh làm báo cáo và nộp cho giáo viên theo yêu cầu.

GV và học sinh dâng hương khi đi trải nghiệm

HS thăm quan trải nghiệm

Một số hình ảnh tham quan của HS

Báo cáo của nhóm HS khi đi thăm quan về liên hệ địa phương

Báo cáo của nhóm HS khi đi thăm quan về liên hệ địa phương

Báo cáo của nhóm HS khi đi thăm quan về liên hệ địa phương

Báo cáo của nhóm HS khi đi thăm quan về liên hệ địa phương

2.4. Tính mới, tính sáng tạo

Đề tài thực hiện có những điểm mới về tính khoa học thực tiễn đáp ứng những đổi mới về phương pháp dạy và học tích cực. Lấy người học làm trung tâm, chủ động tìm tòi khám phá những tri thức lịch sử thuộc lịch sử địa phương thông qua hình thức tham quan thực tế. Đáp ứng yêu cầu đổi mới dạy-học, học đi đôi với hành.

Yêu cầu mỗi thầy cô giáo luôn luôn tự học hỏi, tự đổi mới phương pháp phù hợp với tình hình thực tiễn đồng thời đóng vai trò là người hướng dẫn các em trong mọi hoạt động trải nghiệm. Hình thành cho học sinh năng lực tự học tự chủ tự tin là người chủ động khám phá tri thức để hình thành cho mình phẩm chất yêu quê hương đất nước.

2.5. Kết quả đạt được

Cùng với việc cung cấp cho các em những kiến thức cơ bản về di tích lịch sử địa phương ngay trên lớp học, và trước khi cho các em đi tham quan thực tế.

Qua bài thu hoạch của các em trong chuyến đi tham quan thực tế, tôi nhận thấy các em thật sự lĩnh hội được những kiến thức cơ bản, có được những kĩ năng mà giờ học ở trên lớp các em không thể bộc lộ hết được như : kĩ năng quan sát, thuyết trình, khám phá... và đặc biệt hơn là các em bộc lộ niềm tự hào của mình về di tích lịch sử của quê hương.

Học sinh được trải nghiệm, thay đổi cách học trong bộ môn lịch sử nhất là thời kỳ học online bị ảnh hưởng bởi dịch COVID - 19 và thời kỳ công nghệ 4.0, từ đó thích học tập, tìm hiểu về các kiến thức lịch sử.

Bảng tổng hợp kết quả khảo sát sau khi thực nghiệm

STT	Khối/Lớp	Số lượng học sinh	Hứng thú	Chưa hứng thú
1	7A, 7C, 7E	100 HS	89 HS	11 HS

PHẦN III. KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ

3.1. Kết luận.

Việc vận dụng nhiều phương pháp để nâng cao chất lượng dạy và học là một công việc rất quan trọng và cần thiết. Vì vậy trong quá trình dạy học Lịch sử ở trường THCS nói chung và việc dạy học Lịch sử 7 nói riêng thông qua phần dạy lí thuyết trên lớp, các em cần được trải nghiệm từ thực tế, sẽ khắc sâu kiến thức, mang lại hiệu quả cao trong học tập.

Qua thực tiễn dạy học phần Lịch sử bằng hình thức này, tôi nhận thấy kết quả dạy – học rất hiệu quả: học sinh hoàn toàn chủ động trong việc lĩnh hội kiến thức, gắn lý thuyết với thực tế, rèn luyện được nhiều kỹ năng trong học tập và trong cuộc sống (kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng thu thập và xử lí thông tin, kỹ năng thuyết trình ...), bước đầu tập dượt nghiên cứu khoa học cho học sinh, góp phần thực hiện thắng lợi mục tiêu giáo dục do ngành đề ra. Và đây là sáng kiến dạy học lịch sử địa phương hoàn toàn phù hợp và thu được kết quả cao với đối tượng học sinh mà tôi đã áp dụng thực hiện.

3.2. Khuyến nghị.

Để tạo điều kiện nâng cao hiệu quả dạy và học lịch sử địa phương trong trường THCS, tôi có một vài kiến nghị như sau:

Một là: Có những định hướng rõ ràng từ đầu năm học trong kế hoạch chuyên môn về việc đổi mới PPDH theo hướng phát triển năng lực, phẩm chất HS.

Hai là: Cấp kinh phí để hỗ trợ học sinh có thể tham quan thực tế di tích lịch sử địa phương trong tỉnh và các tỉnh thành trong nước.

Trên đây là một vài kinh nghiệm mà tôi đúc kết được qua việc tổ chức cho học sinh lớp 7 trường THCS Yên Sở tham quan thực tế một số di tích lịch sử địa phương. Kính mong đồng nghiệp, Ban Giám hiệu, Phòng Giáo dục góp ý kiến để sáng kiến này có thể được vận dụng rộng trong việc giảng dạy lịch sử địa phương của huyện nhà.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Xác nhận của Ban giám hiệu

Hà Nội, ngày 13 tháng 04 năm 2023

Người thực hiện

Chu Thị Hồng

PHẦN IV. CÁC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. <https://tusach.thuvienkhoahoc.com/wiki/>
2. <https://gdnn.edu.vn/Day-hoc-tich-cuc/day-hoc-trai-nghiem>
3. Tạp chí giáo dục : <https://tapchigiaoduc.moet.gov.vn/vi/magazine/tag/>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=Gb9L1i2eSm0>
5. https://www.youtube.com/watch?v=1EQ3q_Ov3V4
6. Sách giáo khoa, sách giáo viên Lịch sử lớp 7 (Bộ Kết nối tri thức với cuộc sống)